Kurdistan Nêt

نامەی ئەعمالی* مامۆستایانی پرۆلیتاریا

وروژاندنی: **حەمەسەعید حەسەن**

ئەوە بیروباوەڕی پیرۆزە کە دوژمنی سەرسەختی ڕاستییە، نەک درۆ.
نیچە

لوێد جۆرج دەڵێ: ‹نە لە جەنگ و نە لە سیاسەتدا، هەرگیز بڕوام بە هێرشی ڕووبەڕوو نەبووە، مەگەر هیچ ڕێگایەکم بۆ پێچلێدان، شک نەبردبێ.› لەوساوە دەستم قەڵەمی گرتووە، بە پێچەوانەی بۆچوونی ئەو سیاسەتمەدارە ئینگلیزەوە هەڵسوکەوتم کردووە. ئامانجی ویلسۆن ئەوە بوو، کەسانی تر بهێنێتە سەر بیروڕای خۆی، ئەگەر نەیتوانیبا، هەوڵی کڕینی نەدەدان، دەیویست بە سەریاندا زاڵ بێ. بە پێچەوانەی هەڵسوکەوتی ئەو سەرۆکەی ئەمریکاوە، نە گەرەکمە کەس وەک من بیر بکاتەوە، نە چاوەڕێی نسکۆی ئەم و ئەوم. تەنیا لە دووی ڕاستی وێڵم و هیچی تر، ئەگەرچی دڵنیام هەرگیز پێی ناگەم.
چی لەوە دژوارترە، سەراپای ژیانت بە ڕێبازێک ببەخشی و لە کۆتاییدا، بۆت دەربکەوێ، کە قوربانییەکی فریودراو بووی؟ تۆ لەوەی گەڕێ، کە تیۆری خۆڵەمێشییە و درەختی ژیان، سەوز؛ حاڵ لە دوو ڕێگا بەدەر نەبوو، یان دەبوو لەگەڵ سۆشیالیزمدا بی، یان ڕەدووی سەرمایەداری بکەوی. سووکترین ڕەخنەت ئاراستەی بچووکترین حیزبی سەر بە بلۆکی سۆڤییەت کردبا، دەکەوتییە خانەی سەرمایەدارییەوە. تا هەنووکە پارتی و یەکێتی لەبەر ڕۆشنایی قوتیلەی ئەو کولتوورە دزێوەدا، دۆست و دوژمنیان دەستنیشان دەکەن. ئەوی ڕەخنەی لە یەکێتی هەبێ، پاراستنە و ئەوی لە پارتیشی هەبێ، جەلالییە.
یەکەمین جەنگی گەرمی جیهانی، هەوێنی دامەزراندنی یەکەمین کۆمەڵگای سۆشیالیستی بوو. لە ئەنجامی دووەمین جەنگی گەرمی جیهانییەوە، ئۆردووگای سۆشیالیستی چێ بوو، کەچی لە ئەنجامی جەنگی ساردەوە، بلۆکی سۆشیالیستی هەرەسی هێنا.
ئایا لەگەڵ ڕووخانی دیواری بەرلیندا مێژوو کۆتایی هات، وەک فوکویاما بۆی چووە؟ ئایا لەگەڵ هەرەسی بلۆکی سۆشیالیستیدا کێشەی چینایەتی و ململانێی فیکری، بوون بە بەشێک لە دیرۆک و گۆڕەپانیان لە سەر ئاستی جیهان، بۆ ململانێی نێوان کولتوور و شارستانییە جیاوازەکان چۆڵ کرد، وەک هانتینگتۆن بانگاشەی بۆ دەکا؟
فاشیزم و کۆمۆنیزم، کە لە دوو سەرچاوەی تەواو جیاوەزەوە هەڵقوڵاون، نهێنی لەوەدا چییە کە ڕژانە نێو هەمان ئاوەڕۆوە؟ ئایا بە کۆیلەکردنی ئینسان لە یەکێتی سۆڤییەت، زادەی کەلەپووری ملهوڕیی ڕووسیایی بوو، وەک تۆکەڤیللی پێشبینی کردبوو؟ یان خەوشی کۆمۆنیزم؟ ڕاستە فاشیزم، لەسەر گاشەبەردی کۆمۆنیزم وردوخاش بوو، بەڵام لە بوارەکانی تاکپەرستی، دەسەڵاتی تاکە حیزب و نەبوونی ئازادی بیروڕا دەربڕین و سووکایەتی بە ئینسان کردندا، ئەو دوو ڕێبازە دەتگوت، دوو ڕووخساری یەک دراون.
کە لە ساڵی ١٩٣٨ دا، ئەڵمانیا و سۆڤییەت بە مۆرکردنی پەیمانی هێرش نەکردنە سەر یەکدی، ڕۆشنبیرانیان ئەوق کرد، ڕێفل بیرنهامی مارکسیستی ئەمریکایی، لە کتێبی ‹شۆڕشی بەڕێوەبەران›دا گوتی: ‹با مێژوو بریتیش بێ لە خەباتی چینایەتی، ئەمە بەو مانایە نییە کە چینی شۆڕشگێڕ سوود لە ململانێی چینایەتی دەبینێ. لە سایەی سیستەمی فیودالیدا، کێشە لە نێوان جووتیار و فیودالدا بوو، کەچی بە قازانجی بۆرژوا کۆتایی هات. بەوەدا چ لە ئەڵمانیا و چ لە سۆڤییەت، بەڕێوەبەران،

Kurdistan Nêt

دەسەڵاتدارن، ڕێککەوتنیان کارێکی ئاسانە.›
جۆرج واتسۆن دەڵێ: ‹کە ئەمسا هەنگارییەکانی قەلاچۆ دەکرد، ئەنگلس لەو گۆڤارەدا کە مارکس بەڕێوەی دەبرد، پشتگیریی خۆی بۆ لەناوبردنی هەنگاری، سەرب، سلاڤی و سکۆتلاندیەکانیش دەبڕی.›
مارکس خۆیشی لە هەمان گۆڤاردا: Neue Rheinische Zeitung ساڵی ١٨٥٢ لە باسی شۆڕش و شۆڕشی چەواشەدا دەپرسێ: ‹کەی لەو میللەتە پووتانەی بۆهیمیا ڕزگارمان دەبێ؟› یان لە ڕوانگەیەکی ڕەگەزپەرستانەوە دەڵێ: ‹جوولەکە خاوەنی باوەڕێکی عەلمانین، کە بازرگانییە، پارە: خوایانە.› تۆ بڵێی هیتلەر سوودی لەم تێزانە وەرگرتبێ!
ڤۆن میزس، کە ئابووریزانکی نەمساییە دەڵێ: ‹بەشێکی گرنگ لە بەرنامەی ئابووریی نازییەکان، لە مانیڤێستی پارتی کۆمۆنیستی مارکس و ئەنگلسەوە وەرگیراوە.› ڕیفل بێرنهام دەڵێ: هیتلەر لە وتووێژێکدا بە ئۆتۆ ڤاگنەری گوتووە: ‹جیاوازیمان لەگەڵ کۆمۆنیستەکاندا، زێتر تاکتیکییە، وەک لەوەی ستراتیژی بێ.›
ئەوانەی لە پێناوی سۆشیالیزمدا خەباتیان دەکرد، خەویان بە دەسەڵاتی یاسا و بزربوونی دەوڵەتەوە دەبینی. کەچی سیستەمی کۆمۆنیستی دەوڵەتێکی بێ یاسای بۆ دابین کردن، کە لە بواری پێشێلکردنی مافی مرۆڤدا، پێش دەوڵەتی فاشست کەوت. هایک لە کتێبی ‹بەرەو کۆیلایەتی›دا، دەسەڵاتە مارکسی و فاشی و نازییەکان لەژێر هەمان دەواری ڕژێمی تۆتالیتاریدا** کۆ دەکاتەوە، ئەگەرچی پێشتر وا باو بوو، مارکسییەکان بەچەپ و فاشی و نازییەکانیش بە ڕاستڕەو لە قەڵەم بدرێن. لە سەردەمی ستالیندا، ڕۆڵی تاک بە جۆرێ فەرامۆش کرا بوو، ماکس ئێستمان کە یەکێ بوو لە هاوڕێکانی لێنین، دەیگوت: ‹ستالین نەک هەر لە فاشست باشتر نییە، بەڵکو سوپەرفاشستە.›
کارڵ پۆپەر لە کتێبی ‹کۆمەڵگای کراوە و دوژمنەکانی›دا دەڵێ: ‹بە چاوپۆشین لەو تیۆرییەی بانگاشەی بۆ دەکرێ، ناچارکردنی کۆمەڵگا کە مل بۆ تێڕوانینێکی پێشوەخت کەچ بکا، لە شێواندنی کۆمەڵایەتی بترازێ هیچ ئەنجامێکی دیکەی نابێ. کۆمەڵگا دار و بەرد نییە، تا بە پێی خواستی ئەم دەسەڵاتدار، یان ئەو بیریار پۆلێن بکرێ، بەڵکوو زیندەوەرێکە بە پێی توانای خۆی هەمیشە لە گەشەسەندندایە.›
سیستەمە کۆمەڵایەتییەکان زادەی عەقڵی تاک نین، سەرئەنجامی کەڵەکەبوونی ئەزموونی مێژووین. وەک نموونە: هیچ زانایەک زمانی دانەهێناوە، زمان لە ئەنجامی پێویستییەکانی خەڵکەوە لە دایک بووە و گەشەی کردووە.
هەموو ئەوانەی بەڵێنی ڕۆنانی بەهەشت بە کۆمەڵگا دەدەن، لە دۆزەخ زێتر هیچی دیکەی بۆ دابین ناکەن. زۆربەی تاوان و گەلەکۆژییەکان، لەژێر ناوی داکۆکی کردن لە بەرژەوەندی باڵای نیشتمان و بەها پیرۆز و نموونەییەکاندا ئەنجام دراون. بە پیرۆز زانینی ئەم دەق و بە کاریزما بینینی ئەو سەرکردە، تەنیا تاکی شێواوعەقڵ و شاری بێ یاسایان لێ دەکەوێتەوە.
دیموکراتی ئەوەیە ئەرکەکانی دەسەڵاتدار پێشەکی بە پێی یاسا، دەستنیشان کرابێ و هیچ خاوەن دەسەڵاتێ مافی ئەوەی نەبێ، بە گەردەلوولی بڕیارێکی چاوەڕێنەکراو، درەختی کۆمەڵگا بهەژێنێ. بە ڕاست سیستەمە سۆشیالیستەکان، دەوڵەتی یاسا، یان دەوڵەتی فەرمان دەرکردن بوون؟
لە سایەی دەسەڵاتی تۆتالیتاریدا، خەڵکانی چاک و زانا جێییان نابێتەوە، ئەوانەی باڵادەستن، هەمیشە کەسانی هەلپەرست و لە ڕووی ڕۆشنبیرییەوە ئاست نزمن. ئایا بەرهەمی ڕێکەوتە، کە زیگانۆڤ و سەددام و میلۆسیڤیچ دۆستی ئازیزی یەکترین؟ کە ستالین، نموونەی باڵای سەددامە؟
هۆبزباوم کە لەسەر ئاستی زانکۆکانی بەریتانیا مارکسییەکی ناسراوە، دەڵێ: سۆشیالیزم خەونێکی

Kurdistan Nêt

یۆتۆپیایی، یان تەنیا کۆمەڵێ دروشم بوو، بۆ هاندان و وروژاندن. کەس بیری لەوە نەکردبووەوە، کە دوای سەرکەوتنی شۆڕش، کۆمەڵگا چۆن بەڕێوە ببرێ. تیۆری سۆشیالیزم زێتر ڕەخنەگرتن بوو لە کۆمەڵگای سەرمایەداری، وەک لەوەی پرۆژەیەک بێ بۆ بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی نوێ.

ئەندریە جید کە دڵی بۆ شۆڕشی سۆشیالیستی لێی دەدا، دوای گەڕانەوەی لە سۆڤییەت گوتی: (گومانم لەوە هەیە دەوڵەتێکی دیکە هەبێ، بە ئەڵمانیای هیتلەریشەوە، هێندەی یەکێتی سۆڤییەت، سووک سەرنجی ئینسان بدات.) ‹ماو›یش لە ستالین ئینسان دۆستتر نەبوو، حیزبەکەی ئەویش هەر لە تیبێت ١,٢ میلیۆن کەسی ‹ئەنفال›کرد. ژمارەی قوربانییەکانی دەستی پۆڵ پۆتیش لە میلیۆن زێتر بوو. بالآی کێوی قوربانییەکانی ڕژێمی کاسترۆ، گەلێ لەوی ڕژێمەکەی پینۆشێت هەڵکشاوترە! تەنانەت لێنین و ترۆتسکییش بە دوو قۆڵی، ١٨ی ئاداری ١٩٢١ قەسابخانەیەکی مەزنیان بۆ دەریاوانانی کرۆنشتاد، ‹ئەوانەی قارەمانانی ڕاستەقینەی هەردوو شۆڕشی ١٩٠٥ و ئوکتۆبەر بوون،› ساز کرد. لێنین بە شەمەندەفەر و یارمەتی دارایی ئەڵمانیا هاتەوە بۆ پێترۆگراد و دەسەڵاتی خۆی سەپاند، هەر بۆیە لە ڕێککەوتننامەی برێستدا، ملی بۆ هەموو مەرجەکانی ئەڵمانیا کەچ کرد.

گارۆدی دەڵێ: ‹هاوپەیمانەکان زێدەڕۆییان لە نیشاندانی تاوانەکانی نازییەکاندا دژ بە جوولەکە، کردووە، بەو مەبەستەی قوربانییەکانی بۆمبای ئەتۆمی ئەمریکا و تاوانەکانی ستالینی پێ بشارنەوە.› کە ساڵی ١٩٥٦ لە کۆنگرەی بیستدا، خرۆچۆف ویستی ئۆباڵی هەموو هەڵە و تاوانەکان بخاتە ئەستۆی ستالین، تۆلیاتی سەرۆکی کۆمۆنۆیستەکانی ئیتالیا گوتی: ‹تاوانەکانی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤییەت، پێوەندییەکی ئۆرگانییان بە سیستەمی کۆمۆنیستییەوە هەیە و زادەی هەڵسوکەوتی ستالین، وەک تاک، نین.›

ئایا سۆشیالیزم ئەوە بوو، کە لە سێبەریدا کچانی زانکۆ، لە ناچارییەوە لەشیان بفرۆشن و لە ئامێزیدا برسێتی لەشکری لە ژمارە نەهاتووی پرۆلیتاریا تێکبشکێنێ؟ لە ئەورووپای هەواری دیموکراتی و مرۆڤایەتیدا، مامۆستایانی پرۆلیتاریا، شاسوارانی بواری قەلاچۆکردنی ئینسان بوون، ئاخۆ ئەگەر کەسێکی وەک مەنسووری حیکمەتی پەروەردەی ئاسیای مەڵبەندی دڕندایەتی، دەستی لە دەوڵەت گیر ببێ، ڕووخساری چاوچیسکۆ سپی ناکاتەوە؟

لە مێژە مارکسییە کوردەکان بە چاوی ڕەخنەوە سەرنجی دەقە ‹ئاسمانییەکان› دەدەن، بریا لەمەو دوا لە هەمان ڕوانگەوە سەیری دەقە زەمینییەکانیشیان دەکرد و هیچ دەقێکی دێرینیان بە پیرۆز نەدەزانی. بە ڕاست وەختی بە خۆداچوونەوەی ڕیشەیی و کرۆکی خۆ نوێکردنەوە نەهاتووە؟

درۆزنترین کەس ئەوەیە، پێی وابێ ڕاستی تەنیا لای خۆیەتی. ڕاستی سەدان ڕووی هەیە، بەو هیوایەی ئەوی لێرەدا بە مەبەستێکی خاوێنەوە، خراوەتە بەر ڕووناکی، تاقە ڕووە تەڵخەکەی بێ.

2000. 10. 26

سەرچاوە و پەراوێز

‹١› حازم الببلاوی، محاکمە القرن، الحیاە، ١١، ١٢ و ٢٠٠٠/١٠/١٣ لندن.

‹٢› داڤید فرۆکمین، سلام ما بعدە سلام، ولادە الشرق الاوسط، ت: اسعد کامل الیاس، ریاض الریس للنشر ١٩٩٢ لندن.

* گەر ڕاستە مەلەک نامەیی ئەعمالم ئەنووسێ

با سوور بێ وەکوو خوێنی جگەر خەتتی کیتابم. گۆران

** شمولی، گشتگر.